

A Kínai–Magyar Kőolajkutató Expedíció első fél éve, 1956. július – 1956. december 31.

Szabó Zoltán levelei alapján*

SZABÓ Z.

Bevezetés, ill. magyarázat az „újszülöttek” számára

Az expedíció vezetője: Gálfi János (1956–57. június), Nagy Sándor (1957. július–1959)

Expedíció vezető helyettes, főgeológus: Szurovy Géza

Főgeofizikus: Ádám Oszkár

Főkiértékelő: Posgay Károly (1957–59)

Központi emberek: Reich Lajos (geológus), dr. Szentesi Endre (orvos 1956–57), Petrik Iván (tolmács), Gellert Ferencné (rajzoló), Proch Zoltán (rádiós 1956–57), Gere Gyula (rádiós 1957–59), Herbály Imre (finommechanikus), Gál Elemér (autószerelő), György Elemér (autószerelő), Hincz Károly (autószerelő), angol tolmácsok: Lu Lin-sen (Charlie), Li (Picili)

Csoportok

Eötvös-inga csoport

Csoportvezető: Szilárd József (1956–57), Komáromy István (1957–59)

Csoporttagok: Banai Gyula (1956), Németh Károly, Szabó Zoltán, Honfi Ferenc (1956–57), Ihász János (észlelő), Kiss Lajos (észlelő), angol tolmács: Koo Tachi (Tommy Koo)

Tellurikus csoport

Csoportvezető: Takács Ernő 1956–59

Csoporttagok: Béldi Ferenc, Bognár János (1956–57), Hartner Mihály, Ruzsa Béla, Wallner Ákos (1957–59)

Szeizmikus csoport

Csoportvezető: Pálos Miklós (1956), Annau Edgár (1957–59)

Csoporttagok: Asztalos Dezső, Ujfalusy Antal, Mihály Károly, Pacsirszky László (észlelő), Horváth Árpád (észlelő, 1956–57), Grimm Lajos (kitűző, 1956–57), Bíró József (lőmester), Máté László (lőmester), Kaszás János (fűrőmester), Sziráki József (fűrőmester), német tolmács: Gu Ko-fu

Szeizmikus csoport

Csoportvezető: Sedy Loránd (1956–59)

Csoporttagok: Gellert Ferenc, Lendvai Károly, Kilényi Éva (1957–59), Sedy Lorándné (számoló), Petőcz Viktor (ész-

lelő), Cseróka Antal (lőmester 1956–57), Petrovics Lajos (lőmester), Lakatos Lajos (fűrőmester) Rumpf Pál (fűrőmester), francia tolmács: Viktor

Induló létszám: 46 (maximális létszám 1957-ben: 48)

Ha a nevek mellett zárójelben nem áll a beosztása, akkor az illető diplomás, aki több funkciót is ellátott. A tellurikus csoport tagjait a Soproni Egyetem oktatói-kutatói ill. a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) Geofizikai Kutatólaboratóriumának tagjai közül választották ki. Néhány diplomást (Asztalos Dezső, Németh Károly, Ujfalusy Antal) az Országos Kőolaj- és Gázipari Tröszt (OKGT) Geofizikai Kutatási Üzemétől, fűrőmestereket és lőmestereket az OKGT termelő üzemétől kölcsönzött az expedíció. Az expedíció tagjainak túlnyomó többségét az Eötvös Loránd Geofizikai Intézet (ELGI) állította ki.

I. rész: Peking (Beijing) – Sian (Xian)¹

1956. július 6.

1. levél

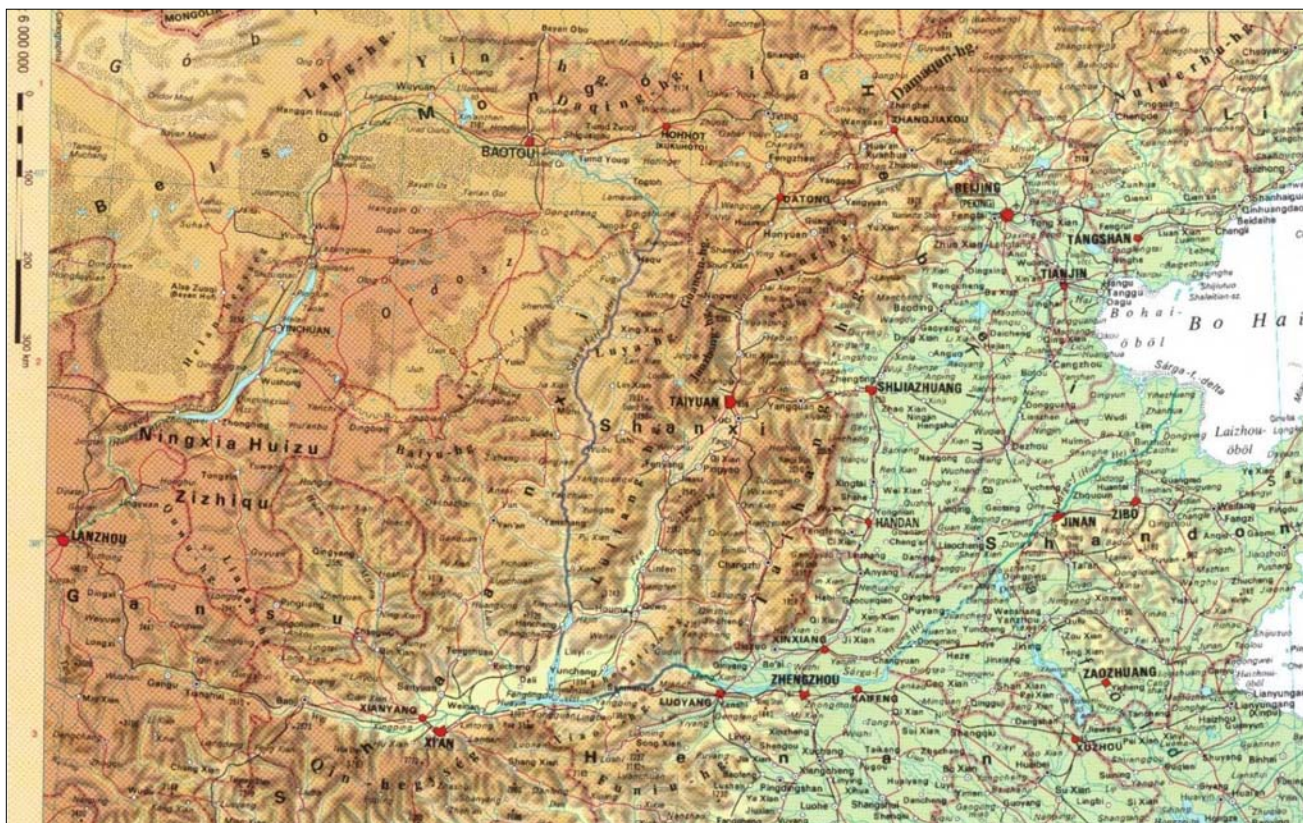
...

Olyan sok mondanivalóm van, hogy nem is tudom hol kezdjem. Most itt reggel 9 óra van, nálatok még csak hajnali 3. Na de kezdem ott, ahol elváltunk. A gépben volt bőségesen hely, mert a 21 helyre mindössze 12-en voltunk. Én a felétek eső oldalán az utolsó előtti ablaknál ültem, majd később áttelepedtem a másik oldalra a leghátsó ablakhoz, ott a legjobb a kilátás. Mikor felemelkedtünk a levegőbe jól láttunk titeket, de persze elég kicsinek. A gép 800–100 m magasan repült; kezdetben érdekes volt, de később egyhangúvá vált. A Kárpátok felett nagyon szép volt a kilátás; itt kaptuk az első lökéseket. A társaság gyerek- és nőtagjai meglehetősen rosszul lettek. Horváth Árpi fia, Kiss Lajos ölében ülve, csak úgy ontotta magából a sok csokoládét, amit a reptéren összevevett, ennek láttára Lajos is öklendezni kezdett, de ennél tovább nem is jutott. Nekem szerencsére semmi bajom sem volt az egész úton.

Első állomásunk Lemberg. Nagyon szép neobarokk állomásépülete van. Itt volt az útlelvizsgálat, ki kellett tölteni egy meglehetősen komplikált orosz nyelvű kérdőívet. A csomagok számához beírtam az életkoromat, a nő nagyon csodálkozott, hogy 24 csomagom van. Lembergben ebédeltünk

¹ A térképen való azonosítás megkönnyítése érdekében a mi általunk használt helységnevek mellé zárójelben beírtuk a térképen használt, hivatalos átírás szerinti helységneveket.

* A leveleket menyasszonyának, Kilényi Évának írta.

1. ábra. Az expedíció első évének működési területe

szardíniát és sült disznóhúst, meg persze teát, megállapítottam, hogy nagyon jó teát tudnak főzni. A következő állomás Kiev volt, meglehetősen ronda állomás épülettel. Az Állomásokra egyébként jellemző a túlzúfoltság: rengeteg faragott bútort és szőnyeg és nagyon „elegáns” teríték. Az állomásépületek előtt általában Lenin szobor áll. A repülőn is lehet enni cukorkát, csokoládét, teát, kekszet. A repülőútra vonatkozólag tanácsok: kompakt étellel jól lehet lakni, kerülni kell a tejes és az émejtető ételeket. A gyerekek Lembergben kakát ittak, alig hogy felszálltunk, kiadták. A gépen a lehető legvízszintesebb helyzetet kell elfoglalni, úgy kevésbé kap az ember hányingert. A kisgyerekek részére bölcsőt kell kérni, ez egy felakasztható hálószerűség. Ezeket közöld Ujfalusyékkel, ha elmész hozzájuk.

Este fél 9-kor értünk Moszkvába. A kutya sem várt bennünket. Az állomásépület, olyan mint egy harmadosztályú pályaudvar. Itt végre sikerült pénzt szereznünk. Az 50 rubeles akkora, mint egy lepedő. Vacsorára megint szardíniát, bécsi szeletet és teát fogyasztottunk. Végül rettentő részegességre szántuk el magunkat: négyen megittunk 1 dl vodkát! Pontosan olyan az íze, mint a vízzel 50 fokra hígított tiszta alkoholnak és ráadásul roppant drága: 1 dl 7 rubel, egy bécsi (nem nagy) 8,50, egy citrom 4,50. Láthatod, hogy nem sokkal többet ér a forintnál. Innen küldtem lapot, sajnos képeslapot nem kaptunk, mert már bezártak és a postán csak ilyenek voltak, de igyekeztem kiválasztani a legszebbet. A reptérről kb. 500 m-re van egy szálloda, ott megmosakodtunk. A szálloda közelében új házakat építettek, kb. olyanokat, mint otthon.

Ottani idő szerint fél kettőkor indultunk tovább. Kazányban szálltunk le fél négy felé. Nagyon hideg volt, úgy hogy nem sokat tartózkodtunk a levegőn. Következett Szverdlovsk: itt reggeliztünk szardíniát, sült csirkét, tortát, teát. A csirkének nem tudtuk az orosz nevét, nekem aztán eszembe jutott, hogy „kurica”, de Lajos a biztonság kedvéért még kukorékolt is hozzá. Itt láttunk egy TU-104 sugárhajtású gépet, nagyon impozáns!

Omszk: nagy hőség fogadott; még nincs kész az állomásépület. A város nagyon furcsa, olyan mint egy MÁV telep nálunk. Novoszibirszk: itt is nagy a hőség. Itt ebédeltünk: sajt, vaj, kaviár, káposztaleves, sült kacska, gyümölcszörp, tea. A kaviár nem ízlett, nagyon sós. Még elfelejtettem említeni, hogy Moszkvában Lajos ivott feketét, kb. 3 dl-t hoztak a cikóriából főzött lötyből. Novoszibirszkben majdnem lemaradtam a gépről a lapküldés miatt. Itt mindig úgy fiztünk, hogy nagy pénzt adtunk, a postáskisasszony pedig nem tudta, hogy mennyi bélyeget adjon: vagy háromszor visszakérte és kicserélte, a végén ott hagytam neki a lapokat, hogy küldje el. Itt gépet cseréltünk. Az új gép úgy látszik már régen kint állt a napon, mert legalább 50°C volt benne, rettentően izzadtunk.

Krasznojarszk: elég tűrhető állomásépület, előtte az elmaradhatatlan Lenin szoborral. Irkutsk: ide hazai időszámítás szerint fél kilenckor este érkeztünk, de itt már éjjel fél egy volt. Vacsorát nem kaptunk, mert 12 km-t kellett volna gyalogolni érte. Ezzel szemben jót tussoltunk és kb. 3 órát aludtunk jó kényelmes ágyban. Otthoni idő szerint hajnali 1 órakor indultunk tovább, itt azonban már szépen sütött a nap.

A Bajkál-tó fölött repültünk nagyon szép hegyekkel körülvéve, egyesek tetején még hó is volt. Még nem említettem, hogy a Dnyepert, a Volgát, az Irtiszt és az Obot is láttuk: nagy és kanyargós folyók, nagyon sok mellékággal. A Bajkál-tótól nem messze láttunk valódi homoksivatagot dűnéekkel, pontosan olyan, mint ahogy fényképen látni.

Moszkvától kezdve tele gépen utaztunk, útitársaink kínaiak, japánok és egy mongol nő. A japánok valahonnan északról jöttek a SAS-al, ahogy nylon táskáikról kitűnt. Az egyiknek volt egy Konika gépe. Ezek egész úton fényképeztek, a kutya sem törődött velük. Egyébként sehol sem volt vámvizsgálat, csak otthon. Ulan Bator előtt nem sokkal megláttam az első tevéket, egy kör alakú jurta körül legelésztek. Itt-ott juhnyájak legelésztek egy-egy lovas mongol őrzete mellett, ez is olyan, amilyennek elképzeltem. Az ulan-batori repülőtér nagyon szép kecses építmény: maga a tér nincs kikövezeve, olyan mint egy nagy száraz legelő, a fű mindössze 1-2 cm magas, rengeteg a szöcske. Reggelre 2 tojást, sajtot és vadászkolbász-félét kaptunk, persze teával. A sajt rettentő pikáns ízű volt. A repteret kopár hegyek veszik körül. Ulan Bator után kezdődött a Góbi. Kezdetben gyér növényzet bokrokkal, itt még lehetett látni egy-egy magányos jurtat tevékkel és juhokkal és egy-egy falut, mely 8-10 jurtából áll. Beljebb egyre kopárabb, egyhangúbb lett a táj, nem valami biztató. Itt-ott látni egy-egy karavánutat, melyek cérnaszálakhoz hasonlóan szelik át a sivatagot. Láttunk egy csordát, mely a géptől megriadt és szélesebesen szanaszéjjel futott (valószínűleg vadzsamarak voltak). Az útnak ez az utolsó szakasza megint rossz volt, kb. 4,5 óra hosszat tartott. Láttuk a kínai Nagy Falat is, de persze igen kicsinek. 7³⁵-kor megláttuk a Hoang-ho-t (Huang-he), sötét okkersárga színe van. Még azt szeretném megemlíteni, hogy általában a felhők fölött repültünk. A bárányfelhők úgy úsztak alattunk, mint egy-egy vattacsomó. Otthoni idő szerint csütörtökön reggel 7⁴³-kor érkezünk meg Pekingbe. Itt már délután volt. Az állomáson vártak minket: Gálfi és Horváth Árpád egy csomó kínaival. A kínai leányzóktól rengeteg virágot kaptunk. Az állomáson fogadott bennünket a kínai nagyfőnök is, valamilyen tartományfőnök. A Hotel Pekingben nem kaptunk szállást, mert valamilyen országgyűlés van. A városon kívül lakunk egy európai szálloda negyedben. Egyemeletes pavilonok vannak egy parkban elszórva. Itt biztos megtanulok angolul, mert magam lakom egy pavilonban és a főpincér csak angolul tud. Rengeteg újdonság van még, de ezekről majd legközelebb. Délután megyünk majd várost nézni. Bevezetésül csak annyit, hogy mindent kapni és olcsón, de persze csak nekünk olcsó, mert pl. egy tolmács havi keresete 20 yuan.

...

1956. július 11.

2. levél

...

Megérkezésünk után a Nord Hotelben kaptunk szállást, de lehet, hogy néhány nap múlva bemegyünk lakni a Hotel Pekingbe. Az nagyon elegáns hely, de a város legforgalmasabb helyén van és nincs kertje. Itt a szobám kb. 3x3,5 m-es, van benne egy ágy (nagyon jó), két szék, egy fotel, egy íróasztal,

szekrény, könyvespolc, éjjeliszekrény és két kis asztalka, meg egy ventilátor. Nagyon szép, világos. Az ablakon szűnyogháló, a hőmérséklet a szobában mióta itt vagyok állandóan 26 C fok. Az ablakot állandóan nyitva tartom, az időjárás jó, elég meleg van, kb. 30-32 C fok, de nem párás. A szobához tartozik még egy kb. másfél literes termosz, amelybe minden reggel hoznak forró vizet a teához. Teát általában mindenhol isznak, a hivatalban is van mindig egy hatalmas kannával. Természetesen cukor nélkül isszák, már nagyon megszerettem így is. Naponta kb. 2-2,5 litert iszom belőle. Itthon leszűröm és a ventilátor elé teszem, hogy kihűljön. Van tussoló és fürdő is, naponta háromszor tussolok. A hotelben állandó kocsi használati jogunk van. A legmodernebb kocsik (Ford, és különböző márkájú angol kocsik) állnak rendelkezésünkre: csak szól az ember a portán, ha be akar menni a városba és maximum 5 perc múlva a kocsi előáll.

Csak most döbbenek rá, hogy milyen sok írni valóm van, egy egész füzetet tele tudnék írni! A kínaiak nagyon kedvesek, becsületesek és tiszták! Ha az ember bejön az épületbe, a pincér feláll és úgy üdvözl, egy szóval igazi úriemberek vagyunk! Van viszont egy rettenetes szokásuk, folyton köpködnek. A város olyan mint egy hatalmas Teleki tér, de nagyon tiszta, még egy eldobott csikket sem találni, a bagósok mindig jajgatnak, mert nem tudják hová dobni a csikket. Pénteken bementünk a városba és körülnéztünk a Vanfutyin nevezetű utcában (mi egyszerűen Váci utcának nevezzük). Be-

2. ábra. Peking Váci utcája, a Vanfutyin. A képen felismerhető az előtérben Herbály Imre Öcsi nevű fia, valamint a tömegben Horváth Árpád és felesége, Nusi

mentünk a Nagyaruházba. Itt az égvilágon mindent lehet kapni! Amit hazulról hoztam az mind felesleges. Most felsorolok néhány árat, ezt nem kell híresztelni, mert akkor mindenki ki akar jönni. Szövetet a legkitűnőbb minőségben, az ember el sem tudja képzelni, hogy ezt el is lehet szakítani, 20-32 yuan métere. Zsebkendő 30-46 fen, frottír fürdőköpeny 14 yuan, bőrkabát 120 yuan, bőrmellény selyem bélessel egészen prima bőrből 56 yuan, ing selyem métere 2,40 yuan, (shantungot még eddig nem láttam) perzsa bunda 1170 yuan. Csudaszép szürkemókus béles 300 yuan. Lakk teáskészlet 45 yuan 6 személyes, ugyancsak 6 személyes porcelán készlet (süteményes és teás) 100 yuan, szandál 15-20 yuan. Minden elképzelést felülmúló gyapjú takarók, fonalak

és pulóverek! Az iparcikkek ára egyébként megfelel a hazainak, de persze 1/6-a, de a yuan vásárlóértéke legalább 15-20 szorosa a forintnak. Potom pénzért gyönyörű elefántcsont faragványok, gyöngyök, rubintok. Az üzletekben fillérékért lehet kapni penicillint, streptomycint, aureomycint stb. Kérdezd meg a patikus rokonokat mennyiért lehet otthon értékesíteni, mert ha jól megfizetnék, akkor vihetnék haza. Rengeteg a női selyem nadrág 6-8 yuan. Meg kell még említeni, hogy rengeteg a riksa az utcákon, a kulikon széles karimájú kalap. A nők felül teljesen zárt ruhát viselnek, a szoknyájuk combközépig mindkét oldalon sliccelt. Az utcákon nincsenek padok, úgy pihennek, hogy leguggolnak, ilyenkor a szoknyájukat a nyakukba hajtják (most már tudom, hogy milyen az itteni bugyi: olyan mint egy torpedó gatya, a sliccen keresztül nyugodtan megszemlélhető). Bőröndök a legnagyobb választékban: egy olyan bőrönd, amelyet a Divatcsarnokban láttunk 2600 Ft-ért, itt 62 yuan. A kaja még olcsóbb, egyébként a szállóban európai koszt van és nem ismerik a főzeléket! Béciszelet 45 fen, fasírozott 38 fen, sült csirke 50 fen, rántott hal 45 fen, sült disznóhús 45 fen, tea 6 fen. A napi élelemre kb. 2,5 yuan megy el, de ebben benne van a gyümölcs is. A terepen a koszt csak kb. 1 yuan lesz. Banán darabja 3-4 fen, egy kiló kb. 50 fen, az ananász aránylag drága kilója kb. 1 yuan, de nagyon finom az íze, emlékeztet a nagyon érett citroméra. Őszibarack kilója 90 fen (drága!) Narancs darabja kb. 15-20 fen. Amikor az első banánt és ananászt ettem, rád gondoltam és nagyon szerettem volna, ha neked is tudtam volna adni belőle. Az első ananász vásárlást egyébként el kell mesélnem. Egy egész kocsirakomány ananász volt és láttam, hogy mindenki nagyon tapogatja, szagolgatja, mint nálunk a dinnyét. Erre fel én is nagy szakértelemmel kezdtem neki a válogatásnak és a szagolgatásnak, és a végén egész jól sikerült választottam. Ez egy neked való hely, itt a kereskedők a kedvéért kirámolják az egész boltot még akkor is, ha előre kijelentetted, hogy nem veszel semmit. A pénzről még meg kell említenem, hogy a legnagyobb címlet az 5 yuános, a fenések is papírból vannak és ezeken az a cseles, hogy nincs ráírva számokkal, hogy mennyit ér, eleinte bizony sok zűr volt miatta, de aztán összeállítottuk a listát aszerint, hogy mit ábrázol: autó 1 fen, hajó, 5 fen, traktor, 10 fen, mozdony, 20 fen, víz-esés, 50 fen. Most már teljes biztonsággal kezeljük.

Szombaton reggel elmentem a postára feladni a levelet, azt hitték, hogy Hongkong-ba akarom küldeni, aztán nagy nehezen megértették, hogy hova akarom küldeni, odaadták a bélyeget, én megnyaltam és rá akartam ragasztani, erre ékteleen nagy nevetésbe kezdtek, kiderült, hogy a bélyeget külön ragasztóval kell bekenni, ami a posta asztalon egy kis vályúban van. A délelőtti folyamán bementünk a bazárba, ez egy fallal körülvett negyed rettentő sikátorokkal, de nagyon szép és csak új holmikat lehet vásárolni. Vettem egy bőrpapucsot 4,50 yuan és egy olyan akatáskát, mint amelyet tavaly a vásáron láttunk 500 Ft-ért, az enyém nagyobb és nagyon szép színű, 25 yuan volt. A bazár teljesen lenyűgözött bennünket, az ékszerészekről alig tudtunk megszabadulni. A magyar nők minden nap kirakatnak velük mindent, már nagyon jól ismerik az összes ékszerészt. Nem lesz probléma a pénz hazavitele. Csütörtökön az áruházban találkoztunk a most kijött magyar népi zenekar tagjaival. A bazárban találtunk az egyik

selymes bódében egy kínait, aki tud magyarul, azt mondja, hogy itt tanult meg. Megpróbáljuk tolmácsnak beszervezni. Szombat délután jöttek meg Banaiék, őket vezettük be az új életbe. Vasárnap kimentünk az állatkertbe, rengetegen voltak, úgy hogy nem sokat láttunk, de azért csináltam pár felvételt, majd még egyszer elmegyünk. Nagyon irigyeltünk egy tarka medvét, amelyiknek a ketrecében jég rudak voltak felstószolva úgy, mint a hasábfát szokták nálunk, a tetején volt egy deszka és azon feküdt a mackó. Nagyon sok kismajmot láttunk.

A közlekedést úgy oldjuk meg, hogy egy-egy cédulára felíratjuk a címeiket, és szükség esetén megmutatjuk, hogy hova akarunk menni. Vasárnap délután elmentünk a Tiltott Város parkjába, a Szun Jat-szen parkba. Nagyon szép cédrusok vannak benne, sajnos csak az egyik részét tudtuk megnézni, mert a többi le volt zárva. Az udvarban hatalmas dézsákban a legfantasztikusabb aranyhalak vannak, lehet vásárolni is belőlük. Utána felmentünk a Hotel Peking tetőteraszára, ahonnan kilátás nyílik a városra.

3. ábra. Látkép a Peking szálló tetőteraszáról, a háttérben a Tiltott Város kimagasló tetői

Még kb. 10–14 napig leszünk Pekingben és aztán megyünk ki a terepre. A területünk az Ordosz keleti fele. Az idén és jövőre Kuyuan (Guyuan) lesz a központunk, Sian-tól kb. 400 km-re északkelet felé. Itt lesznek a családok. Télen karácsony táján bemegyünk Sian-ba. A terület félsivatag és sivatag. Az eddig mért legnagyobb meleg eddig plusz 36,5 fok Celsius, hideg pedig minusz 22 fok volt.

...

1956. július 14.

3. levél

...

Szombat este van, még csak 8 óra, így nekifogok a levélírásnak. Elhatároztam, hogy amikor van időm, mindig írok egy pár sort és azután egyben elküldöm. A tinta úgy látszik nagyon gyenge minőségű, 28 fillér volt egy üveg, kell majd sötétebbet keresnem. A múltkor még elfelejtettem megírni, hogy gyönyörű teveszőr takarók vannak 40–50 yuanért, de olya-

nok, hogy télen is lehet nyugodtan takaródnival vele. Évikém, a kijövedeledek érdekében minden lehetőséget mozgass meg, én itt egyengetem az utad, remélem lesz olyan, aki haza akar menni úgy, hogy teljes napidíjjal jöhetsz, de állás nélkül is kijössz, mert ezt nem szabad elmulasztani, a családok szálláshelye jónak ígérkezik: még tussolót is építenek. Van egy-két intézeti pletykám: Honfit leváltották, azért jön Kínába, mert így könnyen el lehet tussolni az ügyet. Három igazgatóhelyettes lesz: Stegena, Csókás és még valaki, akit nem árulnak el. Stegena lesz egyébként itt Gálfi utóda, mert Gálfi 14 hónap múlva hazamegy. Itt már szeretnék, ha kimennénk terepre, de még mindig nincs aláírva a részletes szerződés. A terep pótlékot állandóan kapjuk, így napi 19,50-t kapok. Ma azt hallottam, hogy egy 250-es Jawa motort 650 yuanért kapni, ezért otthon legalább 25.000-t adnak. Ha ez tényleg így van, akkor megpróbálom majd hazavinni egyet, ha megyek szabadságra és egyet a végén. A lakásügyet is tartsd azért napirenden!

Annai mindenkinek kellene írnom, de nincs rá időm; tíz levélpapírt már küldtem, de még azt is kell még küldennem, hogy senki se sértődjön meg. Most megpróbálom időrendben felsorolni az élményeket.

Hétfő: reggel már bementünk a munkahelyünkre a Geológiai Minisztériumba. Munkaidő: 8 (12-ig és délután 1/2 3 (1/2 6-ig. Persze csak nekünk ilyen rövid, a kínaiak 1/2 8-kor és 2-kor kezdenek. Munkánk nincs semmi, így csak üldögélünk, és teát iszunk, sőt beosztva hol délelőtt, hol délután be sem megyünk. A hivatalokban, ahol ülő foglalkozást úznek, délelőtt 10-kor és délután 1/4-kor 10 perc torna van zenére, olyasmint nálunk a rádióban a reggeli torna. Először fel-

4. ábra. Délelőtti torna a Geológiai Minisztérium udvarán

tesznek egy lemezt, mindenki kimegy a folyosóra, vagy az udvarba és aztán kezdődik a torna. Nálunk képzelj el milyen komikusan hatna például az Intézetben! Igen érdekes, hogy milyen nehéz megállapítani a kínaiak korát, a múltkor egy férfit kb. 20 évesnek saccoltunk és kiderült, hogy 50. Az egyik angol tolmácsunk egy nő, mikor először megláttam azt kérdeztem, ki ez a kislány? Kiderült, hogy 30 éves és komoly családanya. Vasárnap az állatkertben találkoztunk a főnökünkkel (Fong-gal), 9 gyereke van, de csak négyet láttunk belőlük, a felesége egy kőn ül és szoptatta a legifjabb Fong cseme-

tét. Érdekes, hogy nem árulják el a gyerekeik nevét, mert azt tartják, hogy akkor valami baj éri őket. Nagyon egyszerű emberek, igen szolidan élnek, pl. vacsorát csak este 9-ig lehet kapni még a Hotel Pekingben is, pedig az egy hivatalos nemzetközi szálloda, olyan mint nálunk a Gellért, csak sokkal nagyobb. De már megint nagyon elkalandoztam, még csak egy fél napot írtam le és máris tele van két oldal. Hétfőn délután elmentünk a Kereskedelmi Kirendeltségre, kerestem Pilinszki Ilonát, Pintér Panni volt osztálytársát, de éppen a napokban utazott haza szabadságra. Utána megnéztük a Nemzetközi Clubot, itt van klubhelyiség, tenispálya, 25 méteres uszoda, de sajnos csak orvosi vizsgálat után lehet fürödni benne és míg azt megszerzi az ember, éppen elmegyünk innen. Fájó szívvel le kell mondanunk róla. Mikor ott voltunk kora délután, teljesen üres volt, persze csak európaiak használhatják.

Kedden folytatom. Délelőtt a minisztérium, délután szintén, de olyannyira untam már a semmittevést, hogy elmentem gyalog fotózni a környéken. Egyszer csak látom, hogy komoly viharfelhők gyülekeznek. Gyorsan beültem egy rikásba és az visszavit a minisztériumba. Így hát kipróbáltam ezt is! Egyébként itt ezek bonyolítják le a személyforgalom nagy részét, taxi nincs. Alig hogy beléptem a kapun, óriási vihar tört ki, egész komoly fákat csavart ki tövestül, rengeteg ablak betört, hiszen állandóan nyitva vannak. Hazafelé az autó fél kerékgig vízben ment. Itt július a legcsapadékosabb hónap, kb. minden másnap esik, de az egész maximum 1 óra hosszát tart. Este elmentünk a Nagyszínházba megnézni a Koreai Népi Együttes műsorát. A színház egészen modern és meglepően hűvös volt, igaz hogy ingujjban voltunk. Itt a halász blúz a divat és a nők nagy része hosszú selyem nadrágot visel. A műsor maga nagyon szép volt, balettművészeik egészen elsőrendűek, játékaik nagyon kifejező. Sajnáltam, hogy nem vittem fényképezőgépet, mert lehetett volna jó képeket csinálni, az erkély második sorában ültem pont középen.

Szerdán elvittek minket a kínaiak kirándulni. Reggel kaptam meg lhásztól az állványt és a levelet, mindkettőnek nagyon megörültem, az állvány éppen a legjobbkor érkezett. Először az Alvó Buddha templomát néztük meg. Egy-egy templom egész sor pavilonból áll és mindegyikben van egy-egy Buddha a legkülönbözőbb alakokban. Maga az Alvó

5. ábra. Az „Alvó Buddha”

6. ábra. A „Nyári Palota” látképe

Buddha 16 láb hosszú és 16 tonna súlyú rézből van. Alszik egy kereveten. Lefényképeztem, egész jó kép lett (15 sec-t exponáltam). A templom közelében sikerült egy faekés parasztot is megörökítenem. A film tele lett, most egy színeset töltöttem be. A Nyári Palota volt a következő állomás. Egy hegyoldalban épült csodálatosan szép színes épületcsoport. Remélem a fényképek jók lesznek. Vettem róla képes levelezőlap sorozatot is (kettőt). Az egyiket megírtam, nektek is küldtem belőle. Itt ebédeltünk, méghozzá kínait. A következő fogások voltak: sült kacsa, sült csirke, sonka disznóbél mártással, mézben főtt hal, rántott disznóhús szója mártásban főtt csirke, paradicsomos rák, marhapörkölt szójával, gombapörkölt, rizs, fasírozott féle, gombóc szójával töltött gombóc és leves. Ilyen sorrendben! Látszólag jók, de minden édes és förtelmes szagú, a marhapörkölt és a disznóbél kivételével mindent megkóstoltam, de csak úgy bírtam lenyelni, hogy állandóan ittam hozzá bambit (ez itt tiszta narancsszörp). A rizst pálcával ettem, nem valami sokat sikerült fogyasztanom belőle. Majd itt folytatom legközelebb.

...

1956. július 20.

4. levél

...

Úgy volt, hogy hétfőn (23-án) indulunk Sian-ba, de ebből nem lett semmi, csak 26-án indulunk. Leveleinket a pekingi magyar Kereskedelmi Kirendeltségre küldetjük, ők fogják utánunk küldeni a postánkat, amíg végleges címünk nem lesz, ez legalább még egy hét plusz.

Mérési területünk a jövő év végéig a $35^{\circ} 40' - 37^{\circ} 20'$ és $105^{\circ} 30' - 108^{\circ} 00'$ közé esik, a Műszaki Könyvtárban megnézheted a nagy atlaszban. A családok székhelye Wuchung (Wuzhong) lesz a Sárga-folyó mentén. Télen Sian-ban leszünk. A mérési területről egyelőre ennyit, később majd bővebben ismertetem.

Most egy pár sötét dolgot kell veled közölnöm, de ezt ne mondd el senkinek. A helyzet az, hogy a szerződés, amely az anyagiakat rögzíti még mindig nincs aláírva. A múlt héten Szurovy azt mondta, hogy az 50% tereppótlék egész idő alatt jár. Most szerdán közölték velünk, hogy a hazai szerződést rosszul fordították le oroszra (ez a hivatalos indok) és így a kínaiak Sianban és Pekingben nem akarják fizetni, ellenben ennek fejében hajlandók családi pótlékot adni a terepi munka alatt, feleség után 30%, gyerekenként 15%. Gondolhatod, hogy minket nőtlenekeket hogy felháborított a dolog, de kife-

lentették, hogy ők (Gálfiék) ragaszkodnak az eredeti feltételekhez. Ez az egész ügy azért vetődött fel, mert nekünk hétfőn terepre kellett volna mennünk és azt kérdezték, hogy ilyen körülmények között, vagyis hogy semmi sincs tisztázva, hajlandók vagyunk-e megkezdeni a munkát. Mi erre kijelentettük, hogy addig nem dolgozunk, amíg nincs szerződés. Erre Szurovy (aki be akar vágódni a kínaiaknál) kijelentette, hogy ez szabályos sztrájk és hogy ilyet nem lehet csinálni, láthattuk Poznanban is, hogy mi volt. Egyébként hallottuk, hogy Rákosi apánk nyugalomba vonult, rá is fér szegényre a pihenés! Ilyen alapon kénytelenek voltunk belemenni, hogy kimegyünk terepre és a Gálfi-Szurovy-Horváth trió mindaddig itt marad, míg nem rendezik a szerződést és körömszakadtáig védik azt, amit mi aláírtunk. Ma azonban összehívtak bennünket és közölték, hogy az 50% minden valószínűség szerint csak terepen jár és azt is otthon fizetik ki forintban (6 forintjával!!), ellenben a családok kapnak családi pótlékot egész idő alatt. Gondolhatod milyen dühösek lettünk. A családok jól járnak, hiszen többet kapnak, mint amit ígértek nekik, mi viszont kevesebbet. Mikor ezt Gálfival közölték a kínaiak, ő le akart mondani, de végül mégis csak rábeszéltek, hogy maradjon. Gondold el micsoda pimaszság, Banai pl. így kap itt 25 yuant, én 13-t. Két dolog állt előttünk, vagy elfogadni a szerződést, vagy az egészet felborítani és hazamenni, vagy megvárni, míg újat kötnek. A családok az utóbbit nem merték vállalni (és nem is akarták), így mint a birkák kénytelenek vagyunk elfogadni amit adnak. A szó szoros értelmében aljas módon becsaptak és eladtak bennünket és ez a NIK² munkája! Minket a családi pótlék nem bántana, csak az a helyzet, hogy Szurovy úgy vetette fel a kérdést a kínaiaknak, hogy vagy az 50%, vagy a családi pótlék, így a mi bőrünkre kapják a családi pótlékot. Gálfi ezt belátja és azt javasolta, hogy a családi pótlékot osszák ki egyenlően mindenki között, de ebbe mi nem mentünk bele. Még ez sem végleges, úgy hogy még lehetnek változások. Még azt is mondták, hogy a haza utalt tereppótlékot igyekeznek úgy elintézni, hogy Pesten a diplomata boltban vásárolhassuk el. Ott állítólag minden nagyon olcsó, azaz export áron kapható, de most már nem hiszek el semmit. Ezzel kapcsolatban eszembe jut, hogy egy Gamma öngyújtó, ami otthon 60 Ft, itt 2,80; érdemes volna sokat venni és otthon eladni. Na de így nem lesz sok gondunk a pénzre. Felvetődött a társasház ötlete, Jóska bácsi tervezné meg. Eddig négyen vagyunk vállalkozók. Évikém látható, hogy itt is milyen piszok módon mennek a dolgok! Az égvilágon semmit sem lehet elhinni, de neked mindenképpen ki kell jönnöd, hiszen ha nem dolgozol, akkor is kapunk plusz 120 yuant egy hónapra és az embernek csak egyszer van ilyen lehetősége az életben. Legyünk őszinték, még anyagi haszon nélkül is érdemes kijönni, mert olyan sokat lát és tapasztal az ember.

Azt ajánlom, hogy a némettel és esetleg az oroszral foglalkozz, mert itt sajnos az angollal nem túl sokra megy az ember, terepen nem lesz angol tolmácsunk, mert a mostani kettő közül az egyiknek kicsi gyereke van, a másikat pedig a feleség válással fenyegeti, amennyiben kijön terepre. Ez a fiú egyébként félvér, az anyja spanyol, egyáltalán nincs rajta kínai vonás. Egy másik tolmácsnak az anyja pedig osztrák, ér-

² NIK = Nehézipari Központ, a külkereskedelmi vállalat

dekes, hogy ez fekete, a másik pedig, aki kínai-spanyol, az szőke. Az osztrák félvérnek Gu Ko-fu a neve, de mi Bertholdnak hívjuk. Az apja Shanghai-ban az összes textilművek főmérnöke 250 yuan fizetéssel. Ha ezt nézzük, akkor nem szólhatunk egy szót sem, a bosszantó csak az, hogy nem elég, hogy egyesek otthon kétszer-háromszor annyi pénzt kapnak ugyanazért a munkáért, de még itt is közel dupláját. Na, de most már befejezem a panaszkodást és folytatom a beszámolómat. Most, hogy neked elmondhattam sérelmeimet, könnyebb egy kicsit, nem mintha nem beszélénk róla eleget, hiszen Edgárral³ egész nap dühöngtünk rajta (ő elhatározta, hogy távházasságot köt és kihozatja a feleségét) de Te mégis más vagy!

7. ábra. A Nyári Palotában, balról: Annau Edgár, Gu Ko-fu és a szerző

Ott hagytam abba, hogy megebédeltünk a Nyári Palotában. Ebéd után lementünk a tóhoz, nem tudom mekkora, gondolom, mint a fél Velencei tó, és átcsónakáztunk egy szigetre, ahol csak európaiak fürödhetnek és ott jót strandoltunk. Gondoltam is, hogy te biztosan nem gondolsz arra, hogy egy Tihanyhoz hasonló helyen strandolok. Este lett mire hazajöttünk. Csütörtökön egész nap a minisztériumban voltunk, délután benéztünk a Tiltott Város, park részébe, mert el akartam lőni a színes tekerccset. Utána beadtuk a fekete-fehér filmet előhívásra egy fotóshoz, 20 fent fizettünk és másnapra kész lett. Van egy pár jó felvétel rajta, főleg az alvó Buddha képeknek örülök. Nagyítást nem csináltatok, mert drága: 1 db 6·9-es 22 fen, majd otthon.

Pénteken délelőtt a kirendeltségen voltunk, a terepi munka megkezdéséről volt szó. Délután fotózni akartunk a városban, de felhős volt az idő, így nem lett belőle semmi. Szombaton felállítottunk próbaképpen egy ingát, nagyon jól bírta a szállítást, semmi baja sem lett.

...

1956. július 26.

5. levél

...

Mindössze 3 órám van még Pekingben és még mindig nem kaptam felőled semmi hírt, de remélem a mai posta meg hozza (ha nem, akkor megint legalább egy hétig kell rá várnom). A levelet továbbra is erre a címre küldd, amíg a véglegest nem írom meg. Innen katonai posta fogja utánunk hozni.

³ Annau Edgár

A napidíj szerencsésen rendeződött, volt értelme szívóskodni. Peking kivételével jár az 50 % és itt fizetik ki yuanban. Vasárnap megérkeztek Újfalusyék, a gyerek rettenő önálló, akár egész nap elvan anyja, apja nélkül.

8. ábra. A Kék Felhő Templomában Buddha őrzője

Most folytatom a beszámolót. Vasárnap (15-e) kirándultunk a Kék Felhő templomába. Mintegy 25 km-re Pekingtől, egy hegyoldalban épült, sok-sok pavilonból áll és általában olyan, mint a többi kínai építmény, szinte teljesen egyformának tűnnek. Mellette van az 500 Buddha temploma. Ebben a templomban 519 db Buddha ül egymás mellett, kb 2 m magasak. Az az érdekes, hogy mindegyiknek más az arca és az arckifejezése, mozdulata is. Lefényképeztem belőlük egy párat, csak az a baj, hogy alulexponált lett. Innen elmentünk a Nyári Palotához és délután ott fürödtünk. Hétfő délelőtt a minisztériumban meghívást kaptunk a geológiai miniszter által tiszteletünkre rendezett fogadásra. Kitért a pánik, mert

9. ábra. Néhány Buddha az 500-ból

mindenki fél a kínai ételektől. Nagy vita folyt az öltözködés felől, erővel azt akarták, hogy sötét ruhát húzzunk, de végül sikerült vászonruhában kiegyezni. Mondanom sem kell, a kínaiak kihúzott ingben és ingujjban voltak. A következő fogások voltak: csirke- és kacsasült (a csontról levagdalt darabokban), rák, tengeri uborka (olyan mint a főtt disznóbőrke, csak még csúsósabb), hal, csirkevagdalék lótuszvirágon (én a lótuszvirágot is megkóstoltam, ami igen tetszett a kínaiaknak, de jellemző, hogy erre fel udvariasságból Fong is megevett egy darabot belőle), fiatal bambuszajtás tevévajjal leöntve (olyan mint a spárga), egészben sült csirke (de egészen kicsinyek, 4–5 hetesek lehetnek), mézben főtt hal, gomba, lekváros gombóc, puszedli féle, dinnyekocsonya, dinnyekompót, palacsintatészta göngyölt disznóhús, rizs, leves, alma, narancs és közben rengeteg narancslé. Bort is adtak, de azt itt csak stampedliből isszák. A vacsora a múltkori ebédhez képest jó volt, most nem volt olyan bűdös. Az érdekesség az volt, hogy a kínaiak folyton kínálgattak bennünket, mégpedig úgy, hogy saját evőpálcájukkal, amit előtte természetesen illeendően lenyaltak, otthonosan turkáltak a tálakban és osztogattak belőle. A másik érdekesség pedig az, hogy náluk egy lakoma annál sikeresebbnek számít, minél lucskosabb lesz az abrosz. Aki valamit nem eszik meg, azt egyszerűen meg a elé az abroszra kotorja, gondolhatod hogy előttünk mekkora halmok jöttek össze. A csontokat pedig egyszerűen a földre dobálják. A vacsorán olyan borzasztóan jól laktunk, főleg a sok szörpötől, hogy utána otthon elmentünk a szálló klubjába biliárdozni, ami nem csekély mulatságot okozott, tekintettel arra, hogy egyikünk se tudott játszani. A vacsora időtartama egyébként 2 óra volt, plusz előtte kb. fél óra teázás.

Kedd: délelőtt az eddig összegyűjtött kínai szavainkat szedték betűrendbe és gépeltük le, van már kb. 200 db. Erről jut eszembe, hogy a német-magyar szótárt, ha nem esik nehezre és semmi különösebb bonyodalommal nem jár, próbáld meg elküldeni; mielőtt veszel érdeklődd meg, hogy lehet-e küldeni. Különösebb problémát azonban ne csinálj belőle. Délután olyan eső volt, hogy a városban még a járdákat is elöntötte, itt azért van mindig ilyen nagy víz, mert nincs csatornázás.

Szerda: Jóska bácsival⁴ meg akartuk nézni a Tiltott Várost, de be volt zárva. Helyette megnéztük a Széndombon lévő pagodát (itt tárolták a Tiltott Város szénszükségletét és a sok szénporból végül egész nagy domb keletkezett, ma persze már talaj is van rajta, meg növényzet) és a Pei-Hai parkot, mely jelenleg a művész szakszervezet tulajdona. Egy tó közepén fekszik és nagyon szép. Nagyon rendes teázója van, kényelmes bőrfotelokkal, csészékkal és kancsókkal, a kancsóban állandóan van tea és aki megszomjazik az betér és iszogathat. Személyzet egyáltalán nincs.

Csütörtök: Most sem sikerült bejutni a Tiltott Városba, így elmentünk a katolikus püspökségre. A katedrális egy szép neogót stílusban épült szép épület, de csak 60 éve épült, így művészi értéke nem sok. Belsejében kínai elemek is vannak, pl. az oszlopok pirosra és kékre vannak festve. Megkapó érzés volt, hogy ebben az idegen világban milyen otthonosan érezte magát az ember. Sikerült egy kínai pátert is találni, aki eleinte nagyon bizalmatlan volt, később azonban föleng-

dett. Jóska bácsi beszélt vele olaszul. Tőle tudtuk meg, hogy Pekingben 300.000 katolikus él. A püspök is kínai, de jelenleg Hollandiában betegeskedik.

10. ábra. A szerző a Tiltott Város egyik teraszának korlátjánál

Péntek: Végre sikerült bejutni a Tiltott Városba! Igen nagy kiterjedésű kb. akkora, mint a Belváros, csupa kínai stílusú épülettel. Van egy fő része és attól jobbra-balra szimmetrikus. Az épületek között hatalmas terek vannak, némelyik eléri a kb. 100 × 150 m-t is. Az épületek múzeumnak vannak berendezve. Egyik részében látni a császári lakosztályokat, egy másikban főleg festményeket. Általában tájképeket festettek, ill. inkább rajzoltak, nagyon kedvelt motívum a sziklás

11. ábra. A majolika „Sárkányfal” a Tiltott Városban

12. ábra. Egy a Sárkányfal 9 sárkánya közül

⁴ Szilárd József, az expedíció doyenje

tengerpart és a magas hegyek fenyesekkel. A rajzok igen pasztikusak, portrét és aktot egyáltalán nem láttunk. Egy másik részen porcelán kiállítás van, egészen a legrégebbi időktől kezdve. 300 körül már nagyon rendes szobraik vannak. A porcelán gyűjtemény igen szép és hatalmas értéket képvisel.
...

Sian, 1956. július 31.

6. levél

Az 5. levelem folytatásaként a Tiltott Városról még annyit, hogy rengeteg a faragvány benne, szinte elképzelhetetlen mennyiségű emberi munka fekszik bennük. Van egy óragyűjtemény is, főleg állóórák, de a legfantasztikusabb formában (vannak pagodák, hajók, diadalszekerek stb. némelyiken alig lehet megtalálni a számlapot).

Szombat (július 21.): Délután elmentünk a Lámatemplomba, ez bent van a városban az északi kapunál. Szerencsénk

13. ábra. Lámák vonulnak a délutáni szertartásra

14. ábra. Imamalom a lámatemplomban

volt, mert sikerült egy szertartást végignéznünk, ez itt meglehetősen ritka esemény. Egy kb. 6 m magas Buddha szobor előtt kétoldalt 6-7 pap ült, kopaszon és vörös köpenyben. Egészen mély torokhangon olyan zümmögéshez hasonló, de annál erősebb hangon énekeltek, általában kórusban, néha egy-egy szólózott, közben néha tapsoltak is. A szoborral szemben a földön ült a főpap (igen öreg bácsi) előtte 5-6 különböző tányér (mindegyikben volt valami) és egy tálcán gyertya. Az éneknek megfelelően a tányérokat folyton cserélgette. Végül meggyújtotta a gyertyát, a fejére feltett egy olyan sisak féleséget, mint amilyenekben a görög hősöket ábrázolják (mintegy megnyírt lósörény), a gyertyát felemelte és méltóságos léptekkel elvitte a templom egy másik részébe, közben a többiek tovább dübnyögtek. Hogy a későbbiekben mit csináltak azt nem tudom, mert otthagytuk őket. Az egész kb. fél órát tartott és meglehetősen misztikus volt, hangjuk kísérteties, úgy hogy sötétben nem szeretnék ilyen helyre keveredni. Láttunk még egy igen érdekes dolgot, az egyik pavilon előtt egy kámzsába öltözött idős néni állt és imádkozott, a következőképpen: az ég felé tárta karjait, aztán lehasalt a földre és ezt ismételte. Le akartam fényképezni, de mikor a közelébe mentem és észrevettem, az egészet abbahagyta. A következő pavilonnál megint összejöttünk vele és megint megzavartuk, biztosan válogatott átkokat szórt a fejünkre.

Vasárnap: Úgy terveztük Jóska bácsival és Edgárral, hogy elmegyünk a katedrálisba énekes misére és onnan kimegyünk a Ming sírokhoz. A sofőr azonban nem értett meg bennünket és egyenesen a Ming sírokhoz vitt. Láttuk az út két oldalán sorakozó kőállatokat, összesen 32 db. Mindegyikből egy ülő és egy álló pár van. Életnagyságnál kb. másfélszer nagyobbak. A 13 sír a XIV. századból való, szétszórtan helyezkednek el, mi csak a legnagyobbat néztük meg. Jóska bácsi-

15. ábra. A Ming-síroknál

nak van egy Baedekkerje, miszerint a Ming sírok és Peking között (kb. 40 km) két melegforrásnak kell lennie, ott volt a császárok egyik fürdőhelye. Elhatároztuk, hogy megkeressük, ezt azonban később nagyon megbántuk, mert kb. egy órai kocsiúton után értünk oda és olyan rossz úton, hogy valószínűleg tengeri betegek lettünk. Közben láttunk két falut. Elképzelhetetlen nyomortanyák, apró szűk utcák, ugyancsak apró szűk odúkkal, és rengeteg gyerek. Útközben folyton attól féltünk, hogy kifogy a benzinünk, de szerencsére kitarított hazáig. A tavakat megtaláltuk, most építettek melléjük egy katonai szanatóriumot. A szanatóriumban forró vízzel kínáltak bennünket, igen jól esett. A sofőr nem győzte vedelni. Nevettünk is azon, hogy otthon mit szólna egy sofőr, ha útközben forró vízzel kínálnák. Szerencsésen hazaértünk bár a kocsi rugóit erősen megviselte az út. Útközben többször is ki kellett szállnunk, mert máskülönben megfeneklettünk volna a gödrökben.

Hétfő: Este a Nagyszínházban voltunk, jugoszláv opera- és balett együttes adott műsort, de nem volt valami különös. Itt megemlítem, hogy a színházakban egészen fantasztikus számozási rendszerek léteznek, pl. úgy hogy középen van az egyes szék és tőle balra a párosok, jobbra a páratlanok.

Kedd: Már nem mentünk be a Minisztériumba, mert csütörtökön utazunk Sian-ba. Délelőtt vásároltunk és vásárlás után elmentünk az állatkertbe. A többszám alatt általában Edgárt kell érteni, mert mindig együtt csatangolunk. Az állatkertben különösebb dolgot csak egyet láttunk, egy tehén formájú állatot, amelyiknek a hátán olyan púp van, mint egy borjúfej két lábbal, a lábak végén még körmök is voltak. Fantasztikus látvány volt. Láttunk még zsiráfot és igen sok kb. kétszer akkora tigris, mint amilyent az otthoni állatkertben lehet látni. A délutánt megint a Tiltott Városban töltöttük.

Szerda: Edgárnak valamilyen dolga akadt, így egyedül mentem el megnézni a Pekingtől kb. 70 km-re levő Sinantropus Pekinensis lelőhelyet Chokutient (Zhoukoudian). Igen sok ősdögöt láttam, főleg gerinceseket. Lehet látni a koponyákat és koponya töredékeket, valóságos ősdögész paradicsom.

16. ábra. A „Pekingi ember” *Sinantropus Pekinensis* (manapság *Homo Erectus Pekinensis*) rekonstruált koponyája

nyákat és koponya töredékeket, valóságos ősdögész paradicsom. Az út érdekessége, hogy az időszakos vízművek nincsenek híd, hanem az út keresztül vezet rajtuk, csak az oldalukon vannak jelzőoszlopok, hogy esős időszakban, mikor a víz előnti az utat, jelöljék, merre kell haladni. Menet közben legalább 5–6 helyen volt ilyen útszakasz. Láttam 2–3 folyót is, vizük igen tiszta volt, de mélységük nem haladta meg az 50 cm-t. Este a Magyar Nagykövetségen volt fogadás, büfé volt rengeteg étellel és utána fagyalt, amiből rengeteget ettünk Ujfalusy Évával, ugyanis őt gardíroztam, mert Tóni hétfőn kínai vacsorán volt és ott egy általunk nylon szatyornak nevezett ismeretlen eredetű kínai ételtől gyomormérgezést kapott. Vacsora után magyar rövidfilmeket vetítettek. Az egész fogadás 2½ órát tartott.

Csütörtökön becsomagoltam, a csomagokat előre kivitték az állomásra azzal a megjegyzéssel, hogy ott megkapjuk. Mint később kiderült, csak szombaton este láttuk viszont azokat, úgy hogy az utazás alatt egy törülköző kivételével semmim sem volt. 17²⁵-kor indultunk Pekingből, az utazásról majd legközelebb.

Még azt akarom írni, hogy a pekingi szállodákban rengeteg orosz volt, és minden este az ablak alatt üvöltöztek minimum éjfélig. Sőt, az utolsó napok valamelyikén az egyik leköpte a magyar étlapot. Gálfi erélyes intézkedéseket követelt és kérte, hogy különítsék el az oroszokat a magyaroktól. Nem tudom mire jutott, mert eljöttünk. Magát az esetet a kínai pincérek mesélték, közülünk szerencsére senki sem látta, máskülönben óriási botrány törhetett volna ki.

...

Sian, 1956. augusztus. 3.

7. levél

...

Pekingről még annyit, hogy ott mindent, amit csak lehetett megnéztem, és túlzás nélkül állíthatom, hogy Szurovy kivételével senki sem látott nálam többet. Általában igen érdekes megfigyelni az embereket, egyrészt együtt lakva, másrészt ilyen különleges körülmények között. Itt lehet igazán megismerni, hogy ki kicsoda. Erről a kérdésről rengeteget tudnék írni, de ezt elhalasztom máskorra, majd, ha esetleg nem lesz más írnivalóm. Már maga az a tény, hogy az emberismeretem nagy mértékben gyarapszik, szerintem igen sokat ér. Pekingről azt hiszem elfelejtettem még megírni, hogy az összes kutyát, macskát, verebet kiirtották, hogy ne terjeszthessenek betegséget. Általában igen kényesek az ilyesmire. Egyébként itt betegnek lenni kész veszedelem, Gellertné pl. légcsőhurutot kapott, több mint két hétig járt be a kórházba naponta kétszer kezelésre. Az égvilágon minden elképzelhető vizsgálatnak alávetették. A végén már arra a konzekvenciára jutott, hogy biztos mint fehér embert tanulmányozzák. Ötféle orvosságot kapott, rendszeresen kapott penicillint, azon kívül valamilyen penicillin-gőzös pipát is kellett szívnia. Kapott besugárzást és kvarcolták is. Láthatod, hogy itt igazán gondoskodnak az emberről.

A szállóban a pincérek nagyon megkedveltek bennünket, az ebédlőben már magyarul is lehet rendelni. Bámulatos, hogy milyen szorgalmasan tanulnak. Evésnél sokszor már kényelmetlen volt, mert négyen-öten körül állták az asztalt és

állandóan kérdezték, hogy ez mi, az mi. A kiejtést sokszor kell nekik elismételni, mert nehezen tudják leírni a szavakat az ő írásjeleikkel. Az r hangot képtelenek kiejteni. Ennyit még a pekingi tapasztalatokról.

Csütörtökön indultunk délután 17²⁵-kor. Hálókocsiban utaztunk, elég szűken voltunk, de azért kényelmesen utaztunk. Négyen voltunk a kupében, Jóska bácsi, Edgár, az angol tolmács és én. A kocsiban volt ventilátor, úgy hogy elég kellemes volt a légkör. Az ellátás is jó volt, vacsorára pl. kaptam egy teljes sült csirkét, de evőeszközként csak pálcákat és kanalat. Hosszas töprengés után végül bicskával és kézzel estem neki a csirkének. Maga a táj pontosan olyan, mint otthon, kivéve talán a rizsföldeket. Dél felé haladva azonban fokozatosan gyérül a növényzet.

Pénteken délelőtt mentünk át a Hoang-hón, szélesebb, mint a Duna, de igen sekélynek látszik, legfeljebb 1,5 m mély lehet, a színe rozsdás sárga. A déli oldalán már kezdődik a löszvidék. A dombok között meredek bevágások és vízmosások. Az emberek löszbe vájt barlangokban laknak, szinte elképzelhetetlen nyomorúságban. A kocsiban délben 40 °C volt, de nem volt nagyon kellemetlen, mert itt már nagyon száraz a levegő. Este 11³⁰-kor érkeztünk Sian-ba.

Szombat: A szálloda igen jó, csak az a baj, hogy 2-ágyas szobák vannak. Edgárral lakom egy szobában, jól kijövünk egymással. Egy valami, ami hiányzik, az a ventilátor. Itt már látni, hogy közel vagyunk a sivatagos részekhez. A szódavíz (3 dl) duplája a pekinginek (30 fen), akkor, amikor 3 tükörtojás 26 fen. Általában nemcsak a folyadékok, de más is drágább, mint Pekingben, annak ellenére, hogy az előkészítő bizottság szerint itt 30%-kal olcsóbb az élet, mint ott. Az előkészítő bizottság egyébként semmit sem intézett el. Mindent nekünk kell most elintézni. A szállodában van klubhelyiség, ahol lehet ping-pongozni és biliárdozni. Az udvaron van egy kosárlabda pálya is, itt szoktam kosárra dobálgatni. A kínaiaknak van egy igen érdekes játéku, hasonlít a teniszhez, csak az ütők valamivel kisebbek és a labdának az egyik oldalán tollak vannak, olyasmi, mint amivel otthon szoktak a gyerekek célba dobálni. Ezzel szoktunk ütögetni, igen jó játék, mert sokat lehet mozogni és bárhol játszható. A város maga szintén földszintes, szép széles utcákkal. Az emberek itt már piszkosabbak, és mindenki hord valamilyen fejfedőt. Én is vettem egy hatalmas karimájú szalmakalapot. A hőmérséklet az első napokban 32–36 °C volt, de jóformán nem is izzadtunk. Mostanában lehült 30 °C alá, 25 °C-nál már fázunk. A klíma jobb, mint Pekingben és eddig még egyáltalán nem panaszkodhattunk. A város egyik érdekessége, hogy a levegőben állandóan lehet sasokat látni, szép nagy példányok. A szálloda két oldalán egy-egy pagodaszerű csúcsos épület van, a vendégek ennek tetején szeretnek üldögélni. Itt nem részletezem a napokat, mert nagyon egyformán telnek, főleg bent a szállodában. Az utcán már igencsak megbámulnak bennünket, ha megállunk valahol, pillanatok alatt 20-30 ember vesz körül bennünket. Eleinte idegesített, mert tudod, hogy nem szeretem a tömeget, de már kezdem megszokni.

Vasárnap voltunk kirándulni egy kb. 30 km-re fekvő helyen, látnivaló semmi sem volt, de egy folyóban jót fürödünk. Szép tiszta vize volt, de csak alig térdig ért. Hétfőn ugyancsak kirándultunk egy kb. 35 km-re lévő gyógyfürdő-

höz, itt csak kádfürdő van. A helyhez két történet fűződik, az egyik hogy az 1500-as években az egyik császár beleszeretett egy táncosnőbe és itt helyezte el, a közügyeket a táncosnő miatt annyira elhanyagolta, hogy elűzték a trónjáról. A másik, hogy a fürdő felett levő kb. 5-600 m magas hegyen fogták el 1936-ban Chang Kai-sek-et. A hegy igen meredek és meglehetősen csupasz, fölmásztunk rá, de alighogy felértünk, eleredt az eső és vagy másfél órán keresztül egyfolytában zuhogott. A felhők olyan alacsonyan jöttek, hogy eltakarták a hegy tetejét. A hegyoldal annyira felázott, hogy igen keservesen, csak kötelek segítségével jutottunk le. A szandálomat a hónom alatt cipeltem, mert mezítláb jobban tudtam kapaszkodni, még így is csúsztam, vagy 3 m-t. Képzelted, hogy milyen jól néztem ki, tetőtől talpig sárosan. Lent a fürdőben a szandáltól kezdve mindenemet ki kellett mosnom.

Ugyancsak hétfőn volt még egy érdekes élményünk. Bent ültünk a szobánkban, egy szál rövidnadrágban, mikor bejött az orosz tolmács és kérdezte, hogy miért nem mentünk színházba. Edgár jól leszúrta, hogy miért nem szolt előbb, és miért nem hozott jegyet (egy indiai együttes adott műsort). Gyorsan magunkra kaptunk egy inget és rohantunk a szálloda mellett lévő színházba. Jó nagy épület, majdnem akkora, mint otthon a Nemzeti. Gondoltuk, hogy majdcsak bejutunk jegy nélkül is. A bejárathoz érve látjuk, hogy ott hajlong 8-10 kínai és barátságosan tessékelnek befelé. Mikor beléptünk az ajtón láttuk, hogy a színházban mindenki az ajtó felé fordulva áll és tapsol. Erre mondom Edgárnak, hogy ezek biztosan a hindu színészeket várják, menjünk ki, nehogy összetéveszzenek velük. Ki is mentünk, vártunk 1-2 percet, mire bent elcsöndesedett a tömeg, erre újra bemenetünk, mikor beléptünk, megint mindenki felugrott és elkezdett tapsolni. Mi, mint akik karót nyeltek vonultunk egy szál rövidnadrágban és kihúzott inggel kötöttük. Az első soroknál azután betessékeltek, hogy foglaljunk helyet. Az előadást nagyon élveztük, szép és érdekes tánc- és zeneszámok voltak. Utólag kiderült, hogy nem is indusok voltak, hanem kínaiak. A szünetben betessékeltek bennünket egy társalgóba és ott szörpökkel és gyümölcsökkel traktáltak. A mai napig sem tudjuk, hogy összetévesztettek-e valakivel, vagy tényleg nekünk szolt a nagy ünneplés.

Csütörtökön, azaz tegnap, uszodában voltunk. 33 m-es a medence, csak túl klóros volt a vize, de nagyon jól esett egy kis pancsolás. Természetesen mielőtt bementünk, a kínaiakat kizavarták a medencéből.

Készülünk terepre, tegnap vettem egy pár barna félcipőt (18 yuan) és 4 pár zoknit (elég keservesen, mert nem volt elég nagy). Zoknikban nagy a választék, a legfantasztikusabb színekben pompáznak. Gondoltam is, hogy az lenne a legjobb üzlet, ha ilyen zoknikat vinnénk haza, Pest egész jampi társadalmát bőségesen el tudnám látni a legfantasztikusabb zoknikkal. Egy bokafix ára 50-60 fen. Holnap reggel indulunk Kuyuan-ba, ez lesz idei székhelyünk. Kb. 400 km-re van Siantól ÉNy-i irányban. Már hallottunk róla híreket, de az a tapasztalatunk, hogy csak azt lehet elhinni, amit saját maga lát az ember. Úgy hogy erről többet majd a helyszínről.

...

A cikk szerzője

Szabó Zoltán